

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΡΕΜΑ ΒΑΘΥΛΑΚΚΟΥ

ΚΕΙΜΕΝΟ: **ΘΕΟΦΙΛΟΣ Δ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ**

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: **ANNA ΚΑΛΑΪΤΖΗ, Δημ. και Θεόφ. ΜΠΑΣΓΙΟΥΡΑΚΗΣ**

Τον Σεπτέμβριο του 1997 ελάχιστοι γνώριζαν την υπαρξή του και ακόμη λιγότεροι το είχαν επισκεφθεί. Ήταν το «**Ρέμα Βαθυλάκκου**» στην τοποθεσία «**Πλατανάκια**», σε απόσταση αναπνοής από τα τελευταία σπίτια του Πανοράματος Θεσσαλονίκης. Δύο φωτογράφοι - συνεργάτες του περιοδικού φωτογράφισαν τότε για πρώτη φορά το ρέμα. Ακολούθησε ένα πολυσέλιδο άρθρο στο τεύχος **6**, Σεπτεμβρίου **1997**. Ο μικρός αθέατος παράδεισος έβγαινε από την αφάνεια.

Πολλά πράγματα άλλαξαν από εκείνη την εποχή. Άρχισε να λειτουργεί το **Δημοτικό Αναψυκτήριο Πανοράματος**, ο περιβάλλον χώρος απέκτησε μικρή τεχνητή λίμνη και γεφυράκια. Ο τόπος ζωντάνεψε, η επισκεψιμότητά του αυξήθηκε κατακόρυφα από μεγάλους και μικρούς. Το μονοπάτι ωστόσο που διέσχιζε το ρέμα, παρέμενε χωρίς σήμανση και έργα υποδομής. Τελικά η ανάδειξή του υλοποιήθηκε μόλις τον περασμένο χρόνο μετά από ενέργειες των Δήμων **Πανοράματος** και **Θέρμης** και χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα INTERREG III. Η πρόταση βέβαια είχε διατυπωθεί τουλάχιστον 13 χρόνια πριν από την «**Κίνηση Πολιτών Χορτιάτη**» και προέβλεπε την δημιουργία μιας περιπατητικής διαδρομής **12** περίπου χιλιομέτρων. Που θα είχε ως αφητηρία το μνημειακό **Ρωμαϊκό Υδραγωγείο** στην είσοδο του Χορτιάτη. Θα εισχωρούσε στο Ρέμα Βαθυλάκκου, θα περνούσε τα «Πλατανάκια» και θα κατέληγε στο «Φράγμα» της Θέρμης. Τελικά αξιοποιήθηκε μια διαδρομή 9 περίπου χιλιομέτρων. Έξω από το Κ.Ε.Π. Πανοράματος υπάρχει μια ελκυστική πινακίδα με σχεδιάγραμμα και φωτογραφίες από το «**Μονοπάτι φυσικής ομορφιάς και αναψυχής**». Ήταν όμως πράγματι έτσι; Έμελλε να το διαπιστώσουμε.

ΑΠΟ ΤΗΝ «ΟΥΤΟΠΙΑ» ΣΤΟΥΣ «ΠΕΡΙΚΛΗΔΕΣ»

Στο άκουσμα του ονόματος του **Μπάμπη Νανακούδη** ανάτρεξε η μνήμη 18 χρόνια πριν στην πρώτη μας γνωριμία, στην «**Ουτοπία**». Ήταν εκείνο το θρυλικό μπαράκι του Χορτιάτη, που διατηρούσε ο Μπάμπης με τον φίλο του **Δημοσθένη**.

«*Μπαρ τον πνεύματος και τον οινοπνεύματος*» είχε χαρακτηρίσει την «Ουτοπία» ο ζωγράφος **Κώστας Λαχάς**. Όχι άδικα. Εκθέσεις ζωγραφικής, λογοτεχνικές βραδιές και μουσικά αφιερώματα, όλες οι εκφάνσεις του πολιτισμού είχαν θέση

Πλήρης η ομάδα, με αρχηγό τον Μπάμπη Νανακούδη.

Το εξαιρετικής κατασκευής τοιχαλάκι των Γάλλων έχει δημιουργήσει ένα υπέροχο λιθόστρωτο μονοπάτι.

στην Ουτοπία. Με τη συνοδεία βέβαια άφθονου οιοπνεύματος. Ωραιές εποχές, με κουλτούρα και συναίσθημα.

Μετά λοιπόν από τόσα χρόνια ξαναβρίσκουμε τον Μπάμπη. Το νέο του δημιούργημα είναι το Καφενείο τέχνης και πολιτισμού «**Περικλήδες**». Στεγάζεται στο παλιότερο οίκημα του Χορτιάτη, ένα κτίσμα του **1870**. Εκεί λειτούργησε το καφενείο-μπακαλικάκι οι «Περικλήδες», από το 1885 ως το 1986. Έξοχα αναπλασμένοι σήμερα ο χώρος με παλιά αντικείμενα και συλλεκτικά ραδιόφωνα, αποπνέει μια αύρα ρομαντισμού και παρελθόντος, που σπάνια συναντάμε πια.

ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΠΑΣΧΑΛΗ ΩΣ ΤΑ ΠΛΑΤΑΝΑΚΙΑ

-Με μεγάλη χαρά θα βαδίσω μαζί σας στο ρέμα του Βαθυλάκκου, λέει ο Μπάμπης. Πείτε μου μόνον από πού να το ξεκινήσουμε.

-Μα, από εκεί που αναφέρει η πινακίδα.

-Βρίσκεται στο στρατόπεδο Παπαπασχάλη, πάνω απ' το Πανόραμα. Μπορούμε να ξεκινήσουμε και από πιο πάνω, από σημείο που δεν καταγράφει η πινακίδα.

-Ας μην μπερδέψουμε τον κόσμο.

Δεν ήξερα, βέβαια, εκείνη τη στιγμή πόσο σημαντικό ήταν το κομμάτι της διαδρομής, που δεν αναφερόταν στην πινακίδα. Θα το διαπίστωνα αργότερα.

Από τους σηματοδότες στο κέντρο του Πανοράματος κατευθυνόμαστε προς Χορτιάτη. Στα **3.4 χλμ** βγαίνουμε δεξιά σε πλάτωμα του δρόμου πάνω απ' το στρατόπεδο. Μια πινακίδα με σκαρίφημα αναφέρει: «**ΕΡΓΑ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΧΩΡΩΝ ΦΥΣΙΚΗΣ ΟΜΟΡΦΙΑΣ ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ ΤΟΥ ΡΕΜΑΤΟΣ ΒΑΘΥΛΑΚΚΟΥ, ΠΕΡΙΑΣΤΙΚΟΥ ΟΓΚΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ. ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ: 262.000 ευρώ**».

Χωρίς κάποια εμφανή σήμανση, κατηφορίζουμε παράλληλα με την περίφραξη του στρατοπέδου. 600 μέτρα μετά κατευθυνόμαστε αριστερά. Ο τόπος είναι κατάφυτος με πουρνάρια και κέδρα. Σ' ένα

20λεπτο διανύουμε την απόσταση των **1.450** μέτρων ως την αρχή του μονοπατιού. Υπάρχει ξύλινη πινακίδα με σκαρίφημα και τις αποστάσεις ως τα **Πλατανάκια (2.2 χλμ)** και το **Φράγμα της Θέρμης (7.8 χλμ)**.

Δεξιά του δρόμου, ξύλινα σκαλοπάτια κατηφορίζουν προς το ρέμα. Κοντοστεκόμαστε για λίγο. Είναι αδύνατον να προσπεράσουμε αδιάφοροι την συναυλία των απδονιών και μικροπουλιών, τον ήχο του νερού που αθέατο κυλά στις πέτρες του φαραγγιού.

Λοξοδρομούμε προς την κοίτη του ρέματος για να δούμε το νερό. Εκεί, ανάμεσα σε πυκνή βλάστηση, αντικρίζουμε μια εικόνα, που ελάχιστη σχέση έχει με τους ειδυλλιακούς ήχους που τέρπουν την ακοή μας. Είναι το νερό του **Βαθυλάκκου**. Όχι διάφανο και κρυστάλλινο, όπως θα περίμενε κανείς σε φυσικό περιβάλλον με τόση ομορφιά. Αλλά, αντίθετα, μ' ένα σκούρο χρώμα που περισσότερο παραπέμπει σε απόνερα αστικού περιβάλλοντος, παρά σε ρυάκια και ρέματα της φύσης.

Το σοκ της ομάδας είναι δυνατό. Όχι όμως και του Μπάμπη. Γεννημένος στον Χορτιάτη και ασχολούμενος χρόνια με τα κοινά, γνωρίζει άριστα τα προβλήματα του τόπου. Και βέβαια την αιτία γι' αυτή την εικόνα του νερού. Είναι ο **Σταθμός Βιολογικού Καθαρισμού Χορτιάτη**, που συγκεντρώνει τα -πάσης φύσεως- λύματα του χωριού. Στη συνέχεια, και αντί τα απόβλητα να διοχετεύονται στο δίκτυο υπονόμων της **Ε.Υ.Α.Θ.** (Εταιρεία Υδρεύσεως Αποχετεύσεως Θεσ/νίκης) αποδίδονται στο φυσικό περιβάλλον και στο ρέμα του Βαθυλάκκου.

-Θες να πεις, ότι έτσι είναι το νερό μετά τον βιολογικό του καθαρισμό; ρωτώ τον Μπάμπη.

-Όχι, εδώ είναι καλύτερο. Ύστερα από κάποια χιλιόμετρα ελεύθερης ροής έχει χάσει την αρχική του οσμή.

Απομακρυνόμαστε από την κοίτη και ξεκινάμε το μονοπάτι. Ένα μικρό θολωτό κτίσμα τραβάει αμέσως την προσοχή μας. Η τοιχοποιία του είναι εξαιρετη και ο τρόπος κατασκευής του παραπέμπει σε κτίσμα παλαιό. Είναι η προστατευμένη είσοδος ενός «**Κανάτ**» (**Qanat**). Με τον όρο Qanat

ε.1

εννοούμε ένα δαιδαλώδες σύστημα τεχνικών υπόγειων αγωγών (δηλαδή τούνελ) με τη βοήθεια των οποίων υδρομαστεύεται ο υπόγειος υδροφόρος ορίζοντας και το νερό, με τη βοήθεια της φυσικής κλίσης του εδάφους εξέρχεται στην επιφάνεια. (1)

Αν και οι Ρωμαίοι φημίζονταν για τα μεγάλα τεχνικά τους έργα, τα υδραυλικά τους έργα ήταν κατά κανόνα επιφανειακά και όχι υπόγεια όπως είναι το Qanat. Αντίθετα οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν ευρύτατα την μέθοδο των Qanat. Από την συνεχιζόμενη έρευνα προέκυψε ότι αυτή η τεχνική ήταν γνωστή στους Έλληνες από την προϊστορική περίοδο. Ήδη το **1450 π.Χ.** κατασκευάστηκε από τους Μινύες η τεχνητή αποβάθρα της **Κωπαΐδας**, για αποχέτευση των νερών της ομώνυμης λίμνης στην θάλασσα. Η πόλη της Θεσ/νίκης μέχρι και την δεκαετία του 1970 βασιζόταν στο νερό τεσσάρων Qanat: του **Χορτιάτη, Ρετζικίου, Χαριλάου** και ψυχιατρείου **Λεμπέτ**.

Επειδή όμως η υδρομάστευση των συστημάτων βρίσκεται σε βάθος 7-10 περίπου μέτρων ο κίνδυνος ρύπανσης

ε.2

ή μόλυνσης από φυτοφάρμακα, λύματα ή απόβλητα είναι μεγάλος και υπαρκτός. Γι' αυτό οι αρμόδιοι παράγοντες και φορείς ή πρέπει να πάρουν μέτρα προστασίας των ζωνών υδρομάστευσης των Qanat που χρησιμοποιούν ή να απαγορεύσουν τη χρησιμοποίηση του νερού τους για ύδρευση ανθρώπων και ζώων.

Αντιπαρερχόμαστε την ενόχληση από την όψη του νερού και αφοσιωνόμαστε στη διαδρομή, πάνω από πανέμορφο φαράγγι, με πουρνάρια, πλατάνια και ιτιές, καταρράκτη τουλάχιστον 7 μέτρων αλλά και έξοχα έργα του παρελθόντος. Όπως το εξαιρετικό πετρόχτιστο τοιχαλάκι που υποστηρίζει τον υπόγειο αγωγό, κατασκευασμένο ανάμεσα στα έτη **1916-17** του Α! Παγκοσμίου Πολέμου από τους Γάλλους. Τα μικρορρέματα με απότομα πρανή, που θα μπορούσαν να παρασυρθούν μετά από δυνατή νεροποντή, έχουν επενδυθεί με τοιχοποιία στιβαρή, που παραμένει μετά από 95 χρόνια αναλλοίωτη, σαν να κατασκευάστηκε μόλις χθες.

Το μονοπάτι περνάει μέσα από σήραγγα χαμηλή, λαξευμένη σε βράχο. Το μήκος της

ξεπερνάει τα 6 μέτρα.

Βαδίζουμε πάντα πάνω σε μονοπάτι ξεκούραστο και ευχάριστο. Τα Qanat διαδέχονται το ένα το άλλο, η περίτεχνη κατασκευή τους μας καταπλήσσει. Πλησιάζουμε στα πρώτα σπίτια του Πανοράματος. Προβάλλει χαμηλά η άσφαλτος. Ακούγεται ο εκκωφαντικός θόρυβος μηχανής. Μετά το γλυκόπχο κελάρυσμα του νερού μας ενοχλεί ο ήχος του «πολιτισμού».

Το μονοπάτι διασχίζει απότομα πρανή, με κατάσπαρτη κεραμεική στο έδαφος και με υπολείμματα κτισμάτων βυζαντινού οικισμού. Σκάλα με έντονη κλίση και πολλές δεκάδες ξύλινα σκαλοπάτια μας οδηγεί στην κοίτη του Βαθυλάκκου. Η "καθαριότητα" του χώρου απλά μας υπενθυμίζει, ότι βρισκόμαστε στην Ελλάδα.

Βγαίνουμε στην άσφαλτο. Με χαλαρό ρυθμό έχουμε διανύσει τα **3.200** μέτρα σε **1 ώρα και 20'**. Κατευθυνόμαστε προς τα «Πλατανάκια», με μονοπάτι σε άλσος από ψηλά πεύκα και κυπαρίσσια. Στο αντικρινό πρανές διακρίνονται, ανάμεσα σε πυκνή βλάστηση, τα υπολείμματα δυο βυζαντινών νερόμυλων.

ΕΙΚ. 1 Η εικόνα είναι ολοκληρωτικά ειδυλλιακή. Μικροί καταράκτες και λιμνούλες εμφανίζονται πολύ συχνά στην κοίτη του Βαθυλάκκου. Η πραγματικότητα, ωστόσο, είναι πολύ διαφορετική, επηρεάζεται δυσμενέστατα από την πολύ χαμηλή ποιότητα του νερού.

ΕΙΚ. 2 Ο Σάββας Κατσέας ενώ παίρνει τις ενδείξεις της διαδρομής στη συσκευή του GPS.

ΕΙΚ. 3 Ένα από τα πάμπολλα, άριστης κατασκευής Κανάτ της διαδρομής. Ο αραβικός όρος "Qanat" υποδηλώνει ένα σύστημα υπόγειων αγωγών. Με τη βοήθειά τους υδροδοτείται ο υπόγειος υδροφόρος ορίζοντας, ενώ το νερό εξέρχεται στην επιφάνεια με την αξιοποίηση της φυσικής κλίσης του εδάφους. Πρόκειται για μια μέθοδο ύδρευσης, που η ηλικία της φτάνει τα 2.000 χρόνια αλλά συνεχίζει να χρησιμοποιείται σε αρκετές χώρες μέχρι σήμερα.

ΑΠΟ ΤΑ ΠΛΑΤΑΝΑΚΙΑ ΩΣ ΤΟ ΦΡΑΓΜΑ ΤΗΣ ΘΕΡΜΗΣ

Στα Πλατανάκια υπάρχει κόσμος πολύς. Ελάχιστοι, ωστόσο, γνωρίζουν τους ιστορικούς και αρχιτεκτονικούς θησαυρούς, που είναι κρυμμένοι λίγο παραπάνω. Εδώ, ο χώρος είναι ελκυστικός για μεγάλους και μικρούς. Αναψυκτήριο, ταβέρνα, τεχνητή λιμνούλα με πάπιες και χήνες, ζώα και παιδική χαρά. Πανύψηλα πεύκα και πλατάνια, μια όαση ηρεμίας και δροσιάς. Αν μάλιστα ήταν και το νερό, λίγο περισσότερο καθαρό...

Διασχίζουμε την ξύλινη γεφυρούλα και παίρνουμε το καλό μονοπάτι κάτω από ψηλά πεύκα, κυπαρίσσια και πλατάνια. Πολύ γρήγορα συναντάμε πινακίδα. Κόκκινα σημάδια σε κορμούς μας κατευθύνουν στην δεξιά όχθη του ρέματος. Περνάμε ισορροπώντας πάνω στις πέτρες. Αυτός, βέβαια, δεν είναι ο ασφαλέστερος

τρόπος διάσχισης του ρέματος, αφού η διαδρομή -θεωρητικά τουλάχιστον- απευθύνεται σ' όλη την οικογένεια.

Τα επόμενα λεπτά, διασχίζουμε το ρέμα αλλεπάλληλες φορές. Η μικρή Αθηνά το διασκεδάζει, κάποια στιγμή όμως δεν μπορεί ν' αποφύγει το βούτηγμα του ενός ποδιού της στο νερό. Που δεν είναι και ιδιαίτερα διαυγές...

Μεγάλες πικροδάφνες διακοσμούν με το ζωηρό τους χρώμα την πράσινη μονοτονία πουρναριών και πλατανιών. Στην ανατολική όχθη γίνεται κακοτράχαλο για λίγο το μονοπάτι, χρειάζεται κάποια προσοχή.

Ακούγεται δυνατή, λαϊκή μουσική. Στους διακριτικούς ήχους της φύσης η μουσική μοιάζει με εισβολή. Προέρχεται από τα ηχητικά μηχανήματα μιας μεγάλης παρέας, που έχει κατασκηνώσει στο χορταριασμένο λιβάδι κάτω απ' τα πλατάνια. Τα κέφια τους βρίσκονται σε επίπεδα υψηλά. Σ' αυτό συμβάλλουν το κρασάκι, το ούζο και τα παντοειδή κρεατικά που ψήνονται στις σχάρες. Τους χαιρετάμε και μας καλούν για ένα ουζάκι. Πολύ θα το θέλαμε αλλά έχουμε δρόμο ακόμα και κάνει ζέστη.

Απέναντι: Η διάσχιση της κοίτης είναι συνεχής. Με πολύ νερό είναι μερικές φορές προβληματική. Εδώ: Σε κάποια σημεία ένα μικρό σκαρφάλωμα είναι απαραίτητο.

Στον μαγικό κόσμο των άγριων ορχιδεών.

ε.1

ε.2

Εικ. 1 και 2. Στη διάρκεια της διαδρομής και ιδιαίτερα στο τμήμα Πλατανάκια – Θέρμη υπάρχουν αρκετά έργα υποδομής.

Συναντάμε μικρό κοπάδι κατσικιών. Να κι ένα παλιό κτίσμα ερειπωμένο, με καλή λιθοδομή. Πρέπει να περάσουμε απέναντι και πάλι, όχι πάνω από πέτρες αλλά ισορροπώντας σε κορμό. Το ερώτημα είναι πώς θα περάσουν τα μικρά παιδιά αλλά και όσοι δεν έχουν την δυνατότητα ισορροπίας πάνω σε στρογγυλό κορμό.

Μερικά λεπτά πιο κάτω εμφανίζεται η πρώτη ξύλινη γεφυρούλα, με χωματόδρομο όπου φτάνει και αυτοκίνητο. Μια πινακίδα μας ενημερώνει, ότι μέχρι στιγμής έχουμε διανύσει **2.200** μέτρα από τα Πλατανάκια, ενώ ως το Φράγμα της Θέρμης υπολείπονται άλλα **3.700**.

Περνάμε το ρέμα 4 συνεχείς φορές. Νέα πινακίδα σημειώνει **3.400** μέτρα. Αρχίζει χωματόδρομος αλλά βρίσκουμε αριστερά το μονοπάτι, κάτω από χοιροστάσιο με την χαρακτηριστική του μυρωδιά. Δεν είναι και το πιο ευχάριστο συναπάντημα σ' αυτό το φυσικό περιβάλλον. Εξακολουθούμε να διασχίζουμε την κοίτη, όχι πάντα με ευκολία. Είναι μια διαδικασία εκνευριστική, που αποσυντονίζει το ρυθμό μας.

Τραπεζοκάθισμα, πινακίδα με ένδειξη **2.900μ.**, μικρό λιβάδι, διπλή ξύλινη σκάλα και μικρός καταρράκτης, βραχώδης κοίτη και απότομες πλαγιές. Ανηφορίζουμε σκάλα με κορμούς, διασχίζουμε στενόμακρο λιβαδάκι με ορχιδέες, τις πρώτες που συναντάμε στην μέχρι τώρα διαδρομή. Να και δυο αθλητές, που ανηφορίζουν τρέχοντας ελαφρά. Αντικρίζουμε τις περιφραγμένες εγκαταστάσεις του Πεδίου Βολής της Πολεμικής Αεροπορίας. Απομένουν **2.100** μέτρα.

-*Τόσο πολλά; ρωτάει η Αθηνά.*

Επιτέλους, περνάμε για τελευταία φορά(!) το ρέμα και ανηφορίζουμε απέναντι από το Πεδίο Βολής. Μπαίνουμε σε δάσος με πεύκα και κυπαρίσσια. Φτάνουμε σε χαλικοστρωμένο δρόμο με ξύλινη πινακίδα. **1.300** μέτρα ακόμη. Ανηφορίζουμε χωρίς σήμανση. Το μονοπάτι υποτυπώδες, διασχίζει θάμνους πουρναριών. Ήδη χαμηλότερα προβάλλουν οι εγκαταστάσεις του φράγματος της Θέρμης.

2:30 ώρες μετά την αναχώρησή μας φτάνουμε στο αναψυκτήριο με την πανοραμική θέα στο Φράγμα της Θέρμης.

Θαυμάσιες οι εγκαταστάσεις, προσελκύουν πολλούς μικρούς και μεγάλους επισκέπτες. Και πάλι, ωστόσο, αν και σε μικρότερη κλίμακα, οι συνέπειες από τα απόνερα του Χορτιάτη είναι ορατές. Ο Δήμαρχος Θέρμης, **Θόδωρος Παπαδόπουλος**, με διαβεβαιώνει πως είναι θέμα χρόνου να ξαναγίνουν διαυγή τα νερά της περιοχής. Το ευχόμαστε ολόψυχα. Μόλις γίνει, θα' μαστε οι πρώτοι που θα το προβάλουμε.

ΑΠΟ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ ΩΣ ΤΗ «ΔΕΣΗ»

Τέλος Μάν. Μετά τα δυο τμήματα του ρέματος Βαθυλάκκου, ξεκινάω με τον Μπάμπη Νανακούδη, να γνωρίσω το πρωταρχικό -γεωγραφικά και εννοιολογικά- κομμάτι της διαδρομής. Είναι αυτό, που δυστυχώς δεν συμπεριλήφθηκε στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα ανάπτυξης, ενώ είναι το σημαντικότερο του συνολικού μονοπατιού. Κάπου ανάμεσα σε ανευθυνότητα, ασητεοσύνη αλλά και αμφισβήτηση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της περιοχής μεταξύ του Δημοσίου και του Δήμου Χορτιάτη, χάθηκε η ευκαιρία να δημιουργηθεί ένα μονοπάτι απαράμιλλου φυσικού κάλλους και ιδιαίτερων ιστορικών και αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών.

Κάποιες από τις περιγραφές και τις εικόνες που θ' ακολουθήσουν δεν θα είναι πολύ ειδυλλιακές. Απεικονίζουν όμως την αντικειμενική εικόνα, όπως την κατέγραψα με τις σημειώσεις και την φωτογραφική μου μηχανή.

Εκεί, λοιπόν στην είσοδο του Χορτιάτη, αν στρέψει κανείς το βλέμμα του στα δεξιά του δρόμου, θ' αντικρύσει έκπληκτος στα 50 μέτρα ένα επιβλητικό πέτρινο οικοδόμημα. Ας δούμε, συνοπτικά, πώς το περιγράφει ο Δρ. Κλασικής Αρχαιολογίας **Μανόλης Μανωλεδάκης** στο βιβλίο του «**Από τον Κισσό στο Χορτιάτη**».

Στην ΒΔ είσοδο του Χορτιάτη σώζεται

ένα αρκετά μεγάλο τμήμα υδραγωγείου, μια υδατογέφυρα με κατεύθυνση Δ/ΒΔ - Α/ΝΑ. Ένα από τα χαρακτηριστικά του Χορτιάτη ήταν τα πλούσια νερά του, που έπαιξαν βασικό ρόλο στην υδροδότηση της μεγάλης πόλης που απλώθηκε μπροστά του. Τα νερά συγκεντρώνονταν στο Qanat της Αγ. Παρασκευής, πριν περάσουν από την υδατογέφυρα και καταλήξουν στη Θεσ/νίκη. Το μνημείο σώζεται σε μήκος **120** περίπου μέτρων και είναι χτισμένο με αργούς λίθους και οριζόντιες πλίνθους. Χωρίζεται σε τρεις οριζόντιες ζώνες με επάλληλα τόξα, που στις δυο κατώτερες ζώνες είναι από λαξευτούς λίθους και πλίνθους. Η ανώτερη ζώνη, πολύ λεπτότερη από τις υπόλοιπες, δεν παρουσιάζει κανένα άνοιγμα. Στη βόρεια όψη του μνημείου, που φαίνεται από το δρόμο, σώζονται μεγάλα αντερείσματα δεξιά και αριστερά από το μεγάλο τοξωτό άνοιγμα της κατώτερης ζώνης.

Η διατήρηση της υδατογέφυρας είναι πολύ σημαντική, όχι μόνον επειδή είναι κάτι ιδιαίτερα σπάνιο στην Κεντρική

Μακεδονία αλλά και επειδή αποτελεί τμήμα ενός δημόσιου έργου εξαιρετικής σημασίας για την πόλη της Θεσσαλονίκης. Η εποχή κατασκευής του υδραγωγείου δεν είναι γνωστή. Το μνημείο δέχτηκε πολλές επισκευές και επεμβάσεις στα χρόνια του βυζαντίου και της τουρκοκρατίας. Ωστόσο, οι μεγάλων διαστάσεων πλίνθοι στο κατώτερο τμήμα της βόρειας πλευράς, δεξιά του τοξωτού ανοίγματος, οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι η πρώτη φάση του υδραγωγείου ήταν **ρωμαϊκή**, πιθανότατα του **2^{ου} αιώνα μ.Χ.**

Μετά την σύντομη ιστορική αναδρομή επιστρέφουμε στη σύγχρονη εποχή. Ποιες είναι οι εντυπώσεις μας από την επίσκεψη στο μνημείο; Αρχικά ο θαυμασμός για τις διαστάσεις και την αρτιότητα της κατασκευής. Αμέσως μετά όμως έρχεται η οργή απέναντι στους υπεύθυνους, που έχουν καταδικάσει το μνημείο να είναι αιχμάλωτο και υποβαθμισμένο ανάμεσα σε κάθε είδους σκουπίδια, μπάζα και σκουριασμένες σκαλωσιές. 150 μέτρα νοτιότερα προβάλλουν οι εγκαταστάσεις

ε.1

του βιολογικού καθαρισμού. Κωμικοτραγική είναι βορειότερα του μνημείου μια σκουριασμένη πινακίδα, που, ανάμεσα σε αγριόχορτα και σκουριασμένες σωληνώσεις αναγράφει: «ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ - ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ». Ευτυχώς που δεν είναι και ξενόγλωσση. Τουλάχιστον γινόμαστε ρεζίλι μόνον μεταξύ μας.

-Από πού ξεκινάει το μονοπάτι; ρωτάω τον Μπάμπη.

-Ακριβώς έξω από τον βιολογικό καθαρισμό.

Ανηφορίζουμε ελαφρά δυτικά. Ανύπαρκτη η σήμανση, το στενό μονοπάτι διασχίζει χόρτα και πουρνάρια. Πολλά λουλούδια, ευωδιαστά σπάρτα και πουλιά. Η ευφορία, ωστόσο, δεν διαρκεί πολύ. Σ' ένα 5λεπτο κατηφορίζουμε αριστερά και, 200 μέτρα μετά, συναντάμε για πρώτη φορά το ρέμα του Βαθυλάκκου. Το σοκ είναι άμεσο. Όχι τόσο από το σταχτί χρώμα του ρέματος -αυτό δεν με εντυπωσιάζει πια- όσο από την απδιαστική οσμή που αναδίδει το νερό.

ΕΙΚ. 1 Ο Μπάμπης Νανακούδης μπροστά σ' ένα από τα τελευταία πέτρινα «παγομάγαζα», όπου μέχρι το 1955 έφτιαχναν τους χειμώνας πάγο στο βουνό και στις εξοχές του Χορτιάτη.

ΕΙΚ. 2 Νότια όψη της Υδατογέφυρας του Χορτιάτη, στην είσοδο του ομώνυμου οικισμού. Κατασκευασμένο πιθανότατα τον 2ο μ.Χ. αιώνα από τους Ρωμαίους, το Υδραγωγείο ήταν δημόσιο έργο εξαιρετικής σημασίας για την πόλη της Θεσσαλονίκης, στο μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας της. Δυστυχώς η σημερινή εικόνα του μνημείου και ιδιαίτερα του περιβάλλοντος χώρου είναι θλιβερή, από τα μπάζα, τα σκουπίδια και την αδιαφορία των υπευθύνων.

ε.2

Άποψη του Υδραγωγείου από πάνω (από ΒΔ προς ΝΑ), με τις σκουριασμένες σκαλωσιές και τα απαραίτητα σκουπίδια, μια δράσκελιά από το χωριό.

Περνάμε πάνω από το ρέμα με μέγιστη προσοχή. Δεν συγχωρείται γλίστρημα και επαφή με το νερό.

-*Ας προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε το παμπάλαιο πέτρινο γεφύρι του 17^{ου} αιώνα, λέει ο Μπάμπης.*

Ψάχνουμε μάταια ανάμεσα στις αβατινιές. Δεν διακρίνεται το παραμικρό ίχνος κτίσματος. Η εξαφάνιση του λαϊκού αρχιτεκτονικού μνημείου είναι καθολική.

Ξαναβγαίνουμε στο μονοπάτι κάτω από πελώριες καρυδιές, πλατάνια και πυκνές αγριοφουντουκίες. Χάνεται ο ήλιος, βαδίζουμε σε ζούγκλα. Χωρίς την οσμή, η αίσθηση θα ήταν μοναδική. Περνάμε από διαδοχικά «Παζομάγαζα», πέτρινα μνημεία αρχιτεκτονικής και παράδοσης της νεώτερης ιστορίας του Χορτιάτη. Εκεί τον χειμώνα έφτιαχναν τον πάγο για τις γραφικές «παγωνιέρες», τα ψυγεία της εποχής. Ο τελευταίος παγοποιός ήταν ο **Άγγελος Γκουραμάνης**, που εγκατέλειψε την ενασχόλησή του το **1955**.

Για αρκετά λεπτά βαδίζουμε πλάι στο ρέμα. Εναλλάσσονται ο θαυμασμός για την ωραιότητα της φύσης και η

αγανάκτησή μας για την απίστευτη αδιαφορία των ανθρώπων. Ανηφορίζουμε, απομακρυνόμαστε οριστικά από ρέμα και οσμές. Το τοπίο γίνεται βουνίσιο, με πυκνούς θάμνους πουρναριών.

-*Αυτή είναι η περιοχή «Παράγκες» μου λέει ο Μπάμπης, που ανήκει στο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης. Είναι μια έκταση 1850 στρεμμάτων που το 1968 -μεσούσης της δικτατορίας- απαλλοτριώθηκε αναγκαστικά, έναντι πινακίου φακής, με πρόσχημα την μεταφορά των στρατοπέδων της Θεσσαλονίκης. Ο πραγματικός σκοπός ήταν να δημιουργηθεί οικισμός αξιωματικών. Εντυχώς, μετά τις αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας και της εφημερίδας, το σχέδιο έχει παγώσει. Τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, επιδίωξή μας είναι η δημιουργία ενός «Υπερτοπικού Πολυθεματικού Πάρκου» με δράσεις πολιτισμού και αθλητισμού, προς όφελος της κοινωνίας της ευρύτερης περιοχής.*

Φτάνουμε σε ξύλινο μαντρί, διασχίζουμε λιβάδι και βρίσκουμε μονοπάτι κατηφορικό, μέσα σε πουρνάρια. Λίγα λεπτά μετά καταλήγουμε σε φαρδύτερο

Κάτω: Έργα του υδροδοτικού δικτύου των Γάλλων στην τοποθεσία «Δέση», αληθινά μνημεία περίτεχνης αρχιτεκτονικής.

Το μονοπάτι διασχίζει μια όαση δροσιάς και σκιάς. Αν απουσίαζε η φοβερή οσμή του νερού θα ήταν ένας μικρός παράδεισος, σε απόσταση αναπνοής από το χωριό.

μονοπάτι με κόκκινες σημάνσεις. Ακούγεται ο γνώριμος ήχος νερού. Ξαναβρίσκουμε το ρέμα. Η οξυγόνωση του νερού στη διάρκεια της διαδρομής έχει αφαιρέσει αρκετές οσμές, η εικόνα του όμως είναι πάντα θλιβερή.

1 ώρα και 10' μετά την αναχώρησή μας από το Ρωμαϊκό υδραγωγείο φτάνουμε στην τοποθεσία **Δέση**. Εδώ το 1916 οι Γάλλοι δημιούργησαν το έργο της υδροδότησης της Θεσσαλονίκης και των συμμαχικών στρατευμάτων με καθαρό νερό. Στο σημείο αυτό, και για 80 περίπου μέτρα, η κοίτη του ρέματος υποστηρίζεται με πετρόχτιστους τοίχους και δάπεδο πλακόστρωτο. Μετά από 95 χρόνια οι κατασκευές διατηρούνται σε κατάσταση εξαιρετική.

Πάνω από το κλειστό στόμιο του υδάτινου αγωγού είναι αποτυπωμένη σε μαρμαρινή πλάκα, η ταυτότητα του κατασκευαστή: «ARMÉE FRANCAISE D' ORIENT SERVICE DES EAUX 1916-1917».

«ΓΑΛΛΙΚΗ ΣΤΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΝΕΡΩΝ 1916-1917».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ποτέ δεν θα μπορούσα να φανταστώ, ότι εκείνο το ανυποψίαστο άρθρο του 1998 για τα Πλατανάκια θα εξελίξετο σε μια συστηματική διάσχιση του Ρέματος Βαθυλάκκου, ενός μονοπατιού με τόσο σημαντικά οικολογικά, ιστορικά και αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά. Που σε οποιαδήποτε άλλη εξελιγμένη χώρα, θα είχε μετατραπεί σε υπερπολύτιμη διεξοδό φυσιολατρίας, ήπιας πεζοπορίας και πολιτισμού για όλη την οικογένεια.

Τι πρέπει λοιπόν να γίνει;

1. **Μέγιστη προτεραιότητα είναι η οριστική απαλλαγή του ρέματος από τα απόβλητα του βιολογικού καθαρισμού.** Μοναδική θεραπεία είναι η διοχέτευσή τους στο δίκτυο της Ε.Υ.Α.Θ. Όσο διαρκεί αυτή η απαράδεκτη ρύπανση, δεν μπορούμε να συζητάμε

για ανάπλαση και αξιοποίηση του μονοπατιού.

2. Ο σεβασμός στην ιστορία μας επιβάλλει την **αποκατάσταση του ευρύτερου χώρου του Ρωμαϊκού Υδραγωγείου**, με άμεση απομάκρυνση μπάζων, σκουπιδιών και σκουριασμένων σκαλωσιών. Είναι απαραίτητη μια δίγλωσση ενημερωτική πινακίδα με το ιστορικό και την σημασία του μνημείου.

3. Με τον ίδιο ακριβώς τρόπο πρέπει να αναδειχθούν όλα τα ενδιάμεσα ιστορικά και πολιτισμικά στοιχεία: Η **Βυζαντινή Γέφυρα**, τα **Παραδοσιακά Παγοποιεΐα**, το **Γαλλικό Υδροδοτικό δίκτυο**, τα **Qanat**, τα **Υπολείμματα του Βυζαντινού Οικισμού**.

4. Η σήμανση, που σε ορισμένα σημεία είναι ασαφής, πρέπει να συμπληρωθεί.

5. Το μονοπάτι σε μερικά δύσβατα σημεία χρειάζεται συντήρηση.

6. Η πολλαπλή διάσχιση του ρέματος πρέπει να εξασφαλισθεί με τρόπο ασφαλέστερο. Οι ενδιάμεσες πέτρες προδίδουν προχειρότητα και εγκυμονούν

ΕΙΚ.1 Τοποθεσία «Δέση».

Άριστη πλακόστρωση στην κοίτη του ρέματος και εκπληκτική τοιχοποιία στα πρηνή. Έργο των Γάλλων το 1916, που πλησιάζει σε μήκος τα 80 μέτρα και διατηρείται σε εξαιρετική κατάσταση έναν σχεδόν αιώνα μετά.

ΕΙΚ.2 Μια επιγραφή ιστορική

στην τοποθεσία «Δέση». Είναι χαραγμένη σε μαρμάρινη πλάκα με θαυμάσιους χαρακτήρες και διασώζει στη μνήμη το έργο της Υπηρεσίας Υδάτων της Γαλλικής Στρατιάς της Ανατολής, κατά τα έτη 1916-17. Δίπλα της η πινακίδα με την «ΠΡΩΤΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ».

κινδύνους.

7. Η συντήρηση του μονοπατιού και η απομάκρυνση σκουπιδιών πρέπει να είναι συνεχής.

8. Τα μαντριά δεν έχουν θέση σε μονοπάτι φυσικής αναψυχής και πολιτισμού.

Οραματίζομαι τη μέρα που τα βήματά μου θα με οδηγήσουν και πάλι στο Ρέμα του Βαθυλάκκου. Και θ' αντικρύσω το νερό του διαυγές και αστραφτερό. Όπως πρέπει να είναι ένα ρυάκι, ένα ρέμα φυσικό. Όπως ήταν από τα χρόνια της αρχαιότητας, τα θρυλικά για την ποσότητα και καθαρότητά τους νερά του Χορτιάτη.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμά ευχαριστούμε τον Υπεύθυνο Έκδοσης της Διμηνιαίας Εφημερίδας «ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ 570», **Μπάμπη Νανακούδη**, για όλα όσα έκανε για μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Μανωλεδάκης Μανόλης, «ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΙΣΣΟ ΣΤΟΝ ΧΟΡΤΙΑΤΗ», εκδ. Κορνηλία Σφακιανάκη, Θεσ/νίκη 2007.

- Πήτας Ιωάννης, «ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ, Θεσσαλονίκη: ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΣΤΑ ΠΕΡΙΞΕ», Θεσσαλονίκη 2001.

- Βαλαχάς Θεόδωρος, «Ο ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ στις παλιές ιστορίες», Β' εκδ. 2005, ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ 570.

ΧΡΗΣΙΜΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ 1:40.000

Περιηγητικός Χάρτης Πεζοπορίας και Διαδρομών.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Εφημερίδα: ΧΟΡΤΙΑΤΗΣ 570

www.hortiatis570.gr, τηλ. 2310-349500

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Ελευθέριος Βαβλιάκης, Καθηγητής Γεωλογίας Α.Π.Θ.

ΡΩΜΑΪΚΟ ΥΔΡΑΓΩΓΕΙΟ

- «ΔΕΣΗ»

Συνοπτικά στοιχεία διαδρομής

Αφετηρία: Ρωμαϊκό Υδραγωγείο. Υψόμετρο 475 μ.

Τερματισμός: Τοποθεσία «Δέση». Υψόμετρο 375 μ.

Υψομετρική διαφορά: -100 μ.

Απόσταση: Περίπου 2.000 μ.

Χρόνος: 1 - 1.15'

Μονοπάτι: Γενικά βατό, με κλίσεις εναλλασσόμενες. Κατά τόπους άριστο.

Σήμανση: Ανύπαρκτη στην αρχή, αργότερα εμφανής.

Αξιοθέατα: Ρωμαϊκό Υδραγωγείο, Βυζαντινή γέφυρα (προς το παρών αθέατη), Παγοποιεία, εκπληκτικό φυσικό περιβάλλον, έργα Γάλλων 1916-1917.

Μειονεκτήματα: Απαράδεκτη εικόνα περιβάλλοντος χώρου Ρωμαϊκού Υδραγωγείου. Φοβερή οσμή νερού.

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΠΑΣΧΑΛΗ - «ΠΛΑΤΑΝΑΚΙΑ»

Συνοπτικά στοιχεία διαδρομής

Αφετηρία: Άνω τμήμα στρατοπέδου.
Υψόμετρο 530 μ.

Τερματισμός: Τοποθεσία «Πλατανάκια». Υψόμετρο 280 μ.

Υψομετρική διαφορά: -250 μ.

Απόσταση: 3.200 μ.

Χρόνος: 1.15' - 1.30'

Μονοπάτι: Πολύ ομαλό, κλίσεις ήπιες (με ελάχιστες εξαιρέσεις)

Σήμανση: Στην αρχή ανύπαρκτη, μετά εμφανής.

Αξιοθέατα: Θαυμάσιο φαράγγι, έργα Γάλλων, Qanat, Βυζαντινός οικισμός.

Μειονεκτήματα: Ποιότητα νερού στο ρέμα και στην τεχνητή λιμνούλα. Προς το τέλος σκουπίδια.

«ΠΛΑΤΑΝΑΚΙΑ» - ΦΡΑΓΜΑ ΘΕΡΜΗΣ

Συνοπτικά στοιχεία διαδρομής

Αφετηρία: Τοποθεσία «Πλατανάκια». Υψόμετρο 280 μ.

Τερματισμός: Φράγμα Θέρμης. Υψόμετρο 80 μ.

Υψομετρική διαφορά: -200 μ.

Απόσταση: 6.100 μ.

Χρόνος: 2.15' - 3 ώρες.

Μονοπάτι: Γενικά βατό, με κλίσεις ομαλές.

Σήμανση: Σε μερικά σημεία ανεπαρκής.

Αξιοθέατα: Φυσικό περιβάλλον με πολλές εναλλαγές.

Μειονεκτήματα: Ποιότητα νερού, πολλές διασχίσεις ρέματος, όχι πάντα ιδιαίτερα ασφαλής.

ανακάλυψε περισσότερα

Μονοπάτι Φυσικής Ομορφιάς και Αναψυχής
κατά μήκος του ρέματος Βαθύλακου

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ INTERREG III
ΕΛΛΑΔΑ-ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Σύνδεση χώρων
Φυσικής Ομορφιάς
κατά μήκος του
"Ρέματος Βαθύλακου"
Περιαστικού Όγκου
Ανατολικής Θεσσαλονίκης

Διαδημοτική Συνεργασία
ΔΗΜΟΥ ΘΕΡΜΗΣ-
ΔΗΜΟΥ ΠΑΝΟΡΑΜΑΤΟΣ